

משנה לא זזה ממקומה (תשובה לרב אריה כ"ץ)

אני מודה לרב אריה כ"ץ על ההתייחסות לדבריי. ואף על פי כן, ברוב דבריי אני ממשיך להיות דבק:

א. עמדתו ההלכתית של הרמב"ן אכן מופיעה בחידושו על הש"ס (ההפניה למלחמות ה' אינה מדויקת, שהרי הרמב"ן עצמו כותב בהקדמה שאין הוא מביע בספר 'מלחמות ה' את עמדתו, אלא מגן על הלגיטימיות של עמדות הר"ף, ואכן יש סתירות רבות בין עמדתו לבין האמור בספר מלחמות ה'). ברם, טענתי היסודית במאמר באה להפנות את תשומת הלב לעמדותיו העקרוניות של הרמב"ן כפי שמופיעות בדברים שהבאתי.

ב. הדוגמאות לגבי עמדת הרמב"ן בענין "מאיס עלי" מוכיחות בדיוק את מה שבאתי לטעון. אין חולק על כך שעמדת הרמב"ן היא שאין אשה יוצאת בגט כאשר אמרה "מאיס עלי", וגם לאחר "ב חודש אין כופין את הבעל לגרשה. ברם יש לעמוד על נימוקיו שם. הנימוקים הם משום פריצות, וביסוד דין של "שמא עיניו נתנה באחר" – דהיינו, נימוקים הנובעים מהבסיס הרעיוני של ההלכה, ולא מתוך ההגדרות הפורמליות שלה. כיוון שכך, טענתי היא שיש להתייחס אחרת לחלוטין למצב שבו ברור שהבעל נוהג כנבל. והלוא כך כתבתי:

בדיני נישואין – החשש מפני "גט מעושה" מאפשר לבעלים "לסחוט" את נשותיהם ולהביא אותן "לקנות" את גיטן במחיר ויתור על זכויותיהן. אחת התוצאות היא מספר גדול מדי של נשים הסובלות ונאנקות תחת עולם של סרבני גט.

זוהי בדיוק עיקר טענתי, ודברי הרמב"ן בחידושו לכתובות אינם שוללים עמדה זו ברמה העקרונית.

בעניין זה דומני שטענתי בחיטים והרב כ"ץ השיב לי בשעורים. בכוונה לא הבאתי חידושים הלכתיים שהרמב"ן מביא בפירושו לתורה כחלק מדיון הלכתי. ביקשתי דווקא לעסוק בפירושו של הרמב"ן לתורה בהם אין הוא מביא חידושים הלכתיים בשפה המקובלת ובשיח המקובל של תורה, אלא עוסק במגמותיה הכלליות של התורה, ולטעון כי הפסיקה ההלכתית שלנו חייבת להתחשב באלה.

ג. אדגיש כי זו בדיוק טענתי המרכזית כיום לגבי הפסיקה: הפורמאליות של דחיית טענת 'מאיס עלי' מאומצת על ידי דיינים רבים, ובשל כך הם מעניקים לנבלים כוח שההלכה מעולם לא סברה להעניק להם. ההלכה מנוצלת כנבל שלא ברשות התורה דווקא מכוחם של דיינים שאינם מאמצים את מה שכתבתי ביחס לדברי הרמב"ן. אם ההערה האחרונה ביחס לכך שיש חולקים רבים על דבריי מכוונת לכאן, אני רואה בכך משימה הולכת וגוברת לשכנע את החולקים כי בשלהם נפסקת הלכה שלא כראוי, מתחלל שמה של ההלכה ושם שמים.

ד. לא כתבתי במאמרי כי היותו של הרמב"ן ראש וראשון נובעת מפירושו לתורה, ועל כן אני פטור מלהשיב לטענה זו. כתבתי כי מעמדו של הרמב"ן היה כראש וראשון לראשוני ספרד, וזאת בשל שני עניינים: ראשון בהם הוא השילוב של דברי בעלי התוספות, ושני בהם הוא הכנסת תורת הסוד לגבולה של כנסת ישראל.

ה. נשמטו מעיני דברי הרמב"ן על היחס בין כבוד התורה לצער בעלי חיים, והערת הרב כ"ץ צודקת מאוד.